

תורה שבעל פה

לקט מצוות, גמרא מסכת קידושין,
משנה, אגדה, מספרות השו"ת, תפילה כמפגש

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון – לקט מצוות	{	— (12x6)	— 72 נקודות
א: פרק שני – גמרא מסכת קידושין			
פרק שלישי – תוכני תורה שבעל פה	— (14x2)	— 28 נקודות	
סך הכול	—	100 נקודות	
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: חוברת דפים ממסכת קידושין ובה מספר השאלון.
(בית הספר יספק חוברת זו לנבחנים בגמרא.)
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

יש לענות על פרק ראשון או על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

השאלות

פרק ראשון — לקט מצוות

(72 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שש מן השאלות 1-7 (לכל שאלה — 12 נקודות).

1. מצוות קידוש שבת בדברים (לא) שלא לשבור עצם מן הפסח (טז)

א. "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות, כ', ח').

מה הם שני הזמנים שבהם מקיימים מצווה זו, ומדוע מקיימים אותה בזמנים אלה? (4 נקודות)

ב. גישתו החינוכית של בעל ספר החינוך היא: "אחרי הפעולות נמשכים הלבבות".

(1) הסבר גישה חינוכית זו, והסבר כיצד היא באה לידי ביטוי במצוות קידוש השבת.

(2) הסבר כיצד גישה חינוכית זו באה לידי ביטוי במצווה שלא לשבור עצם מן הפסח.

(8 נקודות)

2. שלא לעשוק (רכח)

א. (1) מהי ההגדרה של איסור עושק?

(2) הסבר מיהו "כובש שכר שכיר", וכתוב מדוע אדם זה עובר על איסור עושק.

(8 נקודות)

ב. על פי בעל ספר החינוך, מדוע איסור עושק, איסור גזלה ואיסור גניבה הם שלושה איסורים נפרדים?

כתוב שתי תשובות. (4 נקודות)

3. שלא לאחר שכר שכיר (רל)

א. "לא תלין פְעֶלְת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד בֹּקֶר" (ויקרא, י"ט, ג').

"ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש" (דברים, כ"ד, ט"ו).

(1) מיהו השכיר שעליו מדובר בכל אחד מן הפסוקים, ומהו הזמן שבו יש לשלם לכל אחד מהם בעבור עבודתו?

(2) הסבר מדוע שני הפסוקים שנזכרו לעיל נחשבים למצווה אחת ולא לשתי מצוות.

(7 נקודות)

ב. (1) מהו השורש של מצווה זו?

(2) בספר החינוך מוזכרים שני השכירים האלה: "שכיר שבת" ו"שכיר שבוע".

כתוב בלשונך לכמה זמן נשכר כל אחד משני השכירים האלה.

(5 נקודות)

4. מצוות אהבת ישראל (רמג)

א. (1) חז"ל מדריכים אותנו כיצד לקיים את מצוות אהבת ישראל: "דעלך סני לחברך לא תעבד".

הסבר את דברי חז"ל האלה.

(2) בעל ספר החינוך ציטט מן הספרא: "אמר רבי עקיבא: זה כלל גדול בתורה".

הסבר מהי הסיבה שמצווה זו היא "כלל גדול בתורה", וכתוב דוגמה אחת שבה באה לידי ביטוי סיבה זו.

(8 נקודות)

ב. מיהו "המתכבד בקלון חברו", ומהו עונשו? (4 נקודות)

5. שלא להונות אחד מישראל בדברים (שלח)

א. (1) על פי בעל ספר החינוך, מדוע "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון"?

(2) על פי בעל ספר החינוך, אין לוקים על לאו זה, אולם "כמה מלקויות מבלי רצועה של עגל ביד האדון

המצווה על זה". הסבר ציטוט זה.

(6 נקודות)

ב. על פי בעל ספר החינוך, מדוע מותר לאדם לענות לחבר שציער אותו בדברים? כתוב שני נימוקים. (6 נקודות)

6. ללמוד תורה וללמדה (תיט)

א. (1) "ושננתם לבניך" (דברים, ו', ז').

לפי דרשת חז"ל, מי הם "בניך", ומהו פירוש המילה "ושננתם"?

(2) מדוע אישה אינה חייבת ללמד את בנה תורה?

(7 נקודות)

ב. בעל ספר החינוך כתב: "ונמשלו דברי תורה למים".

הסבר את המשל ואת הנמשל. (5 נקודות)

7. לקרות שמע פעמיים בכל יום (תכ)

א. (1) חז"ל קבעו שזמן קריאת שמע של ערבית הוא כל הלילה.

כתוב נימוק אחד לקביעה זו.

(2) חז"ל קבעו שזמן קריאת שמע של שחרית הוא עד שלוש שעות מתחילת היום.

מדוע לא קבעו חז"ל שזמן קריאת שמע של שחרית הוא כל היום, כפי שזמן קריאת שמע של ערבית

הוא כל הלילה?

(6 נקודות)

ב. בעל ספר החינוך כתב: "ומפני שיסוד המצווה מה שזכרנו - חייבנו זיכרונם לברכה בה בכוונת הלב".

על פי בעל ספר החינוך, מדוע קבעו חכמים שחייבים לכוון בקריאת שמע? (6 נקודות)

יש לענות על פרק ראשון א על פרק שני, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני — גמרא — מסכת קידושין

(72 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שש מן השאלות 8-16 (לכל שאלה — 12 נקודות).

8. ללמוד תורה וללמדה לבנים

- א.** (1) צטט את הפסוק שממנו למדה הגמרא שאב חייב ללמד את בנו תורה.
 (2) צטט את הפסוק שממנו למדה הגמרא שאדם שאביו לא לימדו תורה, חייב ללמוד בעצמו. היעזר ברש"י.
 (3 נקודות)
- ב.** "ת"ר הוא ללמוד ובנו ללמוד..."
 (1) הסבר את המקרה שבברייתא, והסבר מדוע האב והבן אינם יכולים ללמוד באותו הזמן.
 (2) באיזה מקרה רבי יהודה מסכים עם תנא קמא, ובאיזה מקרה רבי יהודה חולק על תנא קמא?
 (4 נקודות)
- ג.** "ת"ר ללמוד תורה ולישא אישה... הא לן והא להו".
 על פי רש"י, הסבר את דברי הגמרא "הא לן והא להו", ונמק דברים אלה. בתשובתך כתוב מי הם "לן" ומי הם "להו". (5 נקודות)

9. "משל לאדם שהכה את בנו...": לימוד אומנות

- א.** "משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטייה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שהרטייה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה נומי".
 הסבר את הנמשל של משל זה. (3 נקודות)
- ב.** (1) "ר' יאֵה חיים עם אֵשה אשר אהבת" (קהלת, ט', ט') — בגמרא מובאים שני פירושים לפסוק זה, ומהם אפשר ללמוד שאב חייב ללמד את בנו אומנות.
 הסבר את שני הפירושים. בתשובתך הסבר את המילה "חיים" ואת המילה "אֵשה" על פי כל אחד מן הפירושים.
- (2) "רבי יהודה אומר כל שאינו מלמדו אומנות... מאי בינייהו...".
 הסבר את הנפקא מינה (ההבדל ההלכתי) בין הדעה של תנא קמא ובין הדעה של רבי יהודה.
 (9 נקודות)

10. גדול המצווה ועושה

א. רבי חנינא למד מסיפור המסופר בגמרא "ומה מי שאינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה על אחת כמה וכמה".

(1) מה שמו של האדם שאליו התכוון רבי חנינא במילים "מי שאינו מצווה ועושה"?

(2) הסבר בלשונך מה למד רבי חנינא מן הסיפור שבגמרא.

(5 נקודות)

ב. "אמר רב יוסף מריש ה"א מאן דהוה אמר לי הלכה כרבי יהודה... עבידנא יומא טבא לרבנן..."

(1) פתח את ראשי התיבות האלה: ה"א.

(2) מדוע אמר רב יוסף שיעשה "יומא טבא לרבנן" אם יאמרו לו שהלכה כרבי יהודה?

(3) הסבר מדוע דברי רבי חנינא גרמו לרב יוסף לשנות את דעתו.

(7 נקודות)

11. קימה מפני תלמידי חכמים ומפני מביאי ביכורים

א. (1) בנוגע לקימה מפני תלמידי חכמים נאמר "אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה

שעוסקין במלאכתם". על פי הגמרא, מהו הטעם לדין זה?

(2) בגמרא מובאת משנה שעל פיה בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני מביאי ביכורים.

הסבר את שני הטעמים המובאים בגמרא לדין זה.

(6 נקודות)

ב. (1) "אביי מקיף" — הסבר בלשונך מה עשה אביי ומדוע נהג כך.

(2) מהו השכר של המקיף?

(6 נקודות)

12. ייחוד

רב יהודה אמר בשם רב שההיתר במשנה לאישה להתייחד עם שני אנשים נאמר דווקא בנוגע לאנשים כשרים

ולא בנוגע לאנשים פרוצים.

א. רב יוסף מסייע לדברים שאמר רב יהודה בשם רב: "תדע דמיחברי בי עשרה וגנבי כשורא ולא מיכספי מהדדי".

(1) הסבר את דברי רב יוסף המצוטטים.

(2) הסבר כיצד דברי רב יוסף מסייעים לדברים שאמר רב יהודה בשם רב.

(4 נקודות)

ב. הגמרא מנסה להביא סיוע לדברים שאמר רב יהודה בשם רב מן המשנה הזאת: "מוסרין לו שני תלמידי חכמים

שמא יבוא עליה בדרך".

(1) מהו המקרה שעליו מדובר במשנה זו, ומהו הדין במקרה זה?

(2) מהו הסיוע ממשנה זו לדברים שאמר רב יהודה בשם רב על פי ההווה אמינא של הגמרא, וכיצד דחתה הגמרא

סיוע זה?

(8 נקודות)

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

13. מצוות עשה שהזמן גרמן

א. "תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שנייה תפילין למזוזה בפרשה שנייה לא איתקיש".

(1) מהי "פרשה ראשונה", ומהי "פרשה שנייה"?

(2) הסבר בלשונך את דברי הגמרא המצוטטים.

(6 נקודות)

ב. (1) מדוע היינו חושבים שיש לחייב נשים במצוות סוכה אף על פי שזו מצוות עשה שהזמן גרמא?

כתוב את ההסבר של אביי ואת ההסבר של רבא.

(2) מפסוק מסוים בתורה למדו חכמים שנשים פטורות ממצוות סוכה.

הסבר את הלימוד מפסוק זה.

(6 נקודות)

14. גדול תלמוד

א. "תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמישים וארבע לשמיטים

שישים ואחת...".

(1) מהי מצוות חלה, ומתי הייתה הפעם הראשונה שהיו ישראל חייבים לקיים מצווה זו?

(2) לפי רבי יוסי, תלמוד קדם לתרומות ולמעשרות חמישים וארבע שנים. הסבר חשבון זה.

(7 נקודות)

ב. "קסבר יובל מתחילתו הוא משמט".

(1) בכל כמה שנים חלה שנת היובל?

(2) מה היובל משמט, ובאיזה תאריך הוא משמט?

(5 נקודות)

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

15. לימוד תורה ולימוד אומנות

א. עיין בדברי הרב יהושע פלק ("פני יהושע") שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

"רבי נהוראי אומר: מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה". לכאורה נראה דרבי נהוראי לית ליה הא דאמרינן לעיל בפרק קמא (כט, ע"א) דחייב אדם ללמד בנו אומנות, ואמרינן נמי בפרקי אבות (פרק ב', משנה ב') כל תורה שאין עימה מלאכה ודרך ארץ סופה בטלה. אלא דלמאי דפרישית בסמוך אתי שפיר, דלא פליג. דוודאי מידת כל אדם ללמוד תורה ודרך ארץ דאין כל אדם זוכה לכך שיהא מלאכתו נעשית על ידי אחרים, ואם כן חס ושלוש אפשר שיבוא לידי לסטיות או לידי ביזיון התורה. אומנם רבי נהוראי כלפי עצמו אמר כן, לפי שראה שבנו זריז וממולח ותלמודו מתקיים בידו בעניין שיהא תלמיד חכם גמור וצדיק גמור שמלאכתו יהא נעשית על ידי אחרים, ומשום הכי אמר דמניח כל אומניות שבעולם ואינו מלמדו אלא תורה, ואין לו לחוש לפרנסתו בתורה עם דרך ארץ כיוון שמלאכתו יהא נעשית על ידי אחרים, ד"גם במעלליו יתנכר נער" (משלי, כ', י"א) גם כי יזקין לא יסור ממנה" (משלי, כ"ב, ו').

(הרב יהושע פלק, פני יהושע, קידושין, פב, ע"א)

(1) מדברי רבי נהוראי "מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה" נראה שהוא חולק

על שני מקורות אחרים. צטט מדבריו את שני המקורות.

(2) על פי הסברו של ה"פני יהושע", רבי נהוראי אינו חולק על המקורות האלה.

על פי ה"פני יהושע", מהו המקרה שבנוגע אליו אמר רבי נהוראי את דבריו, ומדוע במקרה זה אין לנהוג על פי

שני המקורות האחרים?

(8 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב אלימלך בר שאול שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

יש לומר בחיוב לימוד אומנות שהחיוב היסודי הוא שילמד אב לבנו איזה אומנות או עיסקא לפי מה שהוא מוכשר, ולפי מה שבאותו זמן ובמקום ההוא יש באותה אומנות לתת קיום וחיות, שכן בפחות מזה הרי לא מושגת המטרה של חיוב לימוד האומנות וסופו מלסטם את הבריות. אבל אם המלאכה או העיסקא שלומד הבן מכשירה אותו להתפרנס ממעשה ידיו ולעמוד ברשות עצמו, הרי בזה מושגת המטרה של "יִצְאָה חַיִּים", ויכופו את האב ללימוד אומנות לבנו בשיעור כזה...

ההורים חייבים להכשיר את ילדיהם לקראת עמידה מלאה ברשות עצמם... ולגבי אומנות חייב האב להקנות לבנו אומנות כזאת שתפרנסהו כדי קיום, ולא ייפול למעמסה על זולתו...

ונראה לומר, שחיוב לימוד הבן אומנות אינו מצומצם רק לגבי קטן, אלא זהו חיוב כללי המוטל על האב לגבי בנו, ואפילו הגדיל הבן ועדיין אינו מפרנס את עצמו מאומנות או עסק, עדיין לא נגמר החיוב של האב ללמדו אומנות. (הרב אלימלך בר שאול, "חובת האב ללמד את בנו ובתו אומנות", מצוה ולב, חלק ב, עמ' 174-176)

(1) על פי הרב אלימלך בר שאול, מה מאפיין את האומנות שהאב חייב ללמד את בנו כדי לצאת ידי חובת לימוד

אומנות?

(2) על פי הרב אלימלך בר שאול, עד מתי האב חייב ללמד את בנו אומנות?

(4 נקודות)

16. ברכה על מצוות עשה שהזמן גרמן

א. (1) "אמר רב יוסף... דהא לא מיפקידנא והא עבידנא".

על פי התוספות, רבנו תם למד מדברי רב יוסף שנשים יכולות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן. הסבר את הלימוד של רבנו תם.

(2) על פי התוספות, מאיזו סיבה היה אפשר לאסור על נשים לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן? (5 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב עובדיה יוסף שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

שאלה: נשים שמחמירות על עצמן ונוטלות לולב בימי חג הסוכות, האם רשאות לברך על נטילת לולב או לא. וכן נשים שמחמירות על עצמן ויושבות בסוכה, האם רשאות לברך לישיב בסוכה או לא?
תשובה: בשאלה זו נחלקו רבותינו הראשונים, שלדעת רבנו תם רשאות הנשים לברך על כל מצוות עשה שהזמן גרמן כשרוצות לקיימן, אף על פי שהן פטורות ממצוות אלו, הואיל ומקבלות שכר על עשייתן, שכן משמע ממאמר חז"ל (קידושין, לא, ע"א): "גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה", מכלל שאף מי שאינו מצווה ועושה, יש שכר לפעולתו על כל פנים, לפיכך רשאות גם כן לברך... אולם דעת הרמב"ם, שאין הנשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמן, כיוון שפטורות הן ממצוות אלו... שמכיוון שלא נצטוו הנשים על קיום מצוות עשה שהזמן גרמן, איך יוכלו לומר בברכתן אשר קידשנו במצוותיו וציוונו, וה' לא ציווה, שהרי פטורות הן ממצוות עשה שהזמן גרמן, בין מן התורה בין מדברי סופרים...

אומנם לפני זמן מה התחילו קצת נשים ספרדיות בארץ ישראל לברך על הלולב, בראותן רעותיהן ושכנותיהן יוצאי ארצות אשכנז שהיו נוהגות לברך על הלולב כמנהגן בחוץ לארץ, כדברי הרמ"א בהג"ה (אורח חיים, סימן תקפ"ט, ס"ו) שפסק כרבנו תם. וכבר ישב על מדוכה זו הגאון רבי יונה נבון, רבו של החיד"א ז"ל, בספרו נחפה בכסף (דף קפ"א, ע"ג), וכתב שמנהג בטעות הוא, ובפרט בירושלים ת"ו שקיבלנו הוראות מרן (השולחן ערוך), וכל המחזיק לבטל מנהגן של נשים אלו תבוא עליו ברכה, כי הדין פשוט שפסק ברכות להקל. ומה שכתב הרמ"א שהמנהג שהנשים מברכות, זהו באשכנז שהולכים אחרי סברת רבנו תם והתוספות, אבל בארץ ישראל שקיבלו הוראות הרמב"ם ומרן אין לברך...

לנשים מבנות עדות המזרח יש לדרוש ברבים ולהודיע להן דברי רבותינו הפוסקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם, ולהסביר להן חומר איסור ברכה לבטלה, כי בוודאי שסבורות הן שעושות מצווה בברכתן, ובאמת שיש כאן חשש ברכה לבטלה...

(הרב עובדיה יוסף, שו"ת יחוה דעת, חלק א', סימן ס"ח)

(1) רבנו תם והרמב"ם נחלקו אם נשים רשאות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמן.

על פי הרב עובדיה יוסף, הסבר את הטעם לכל אחת מן הדעות.

(2) בנוגע לברכה על מצוות עשה שהזמן גרמן — כיצד נוהגות נשים אשכנזיות, ומה פסק הרב עובדיה יוסף לנשים ספרדיות?

(7 נקודות)

פרק שלישי — תוכני תורה שבעל פה

(28 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 17-28 (לכל שאלה — 14 נקודות).

משנה

17. מסכת ביכורים

- א. "אלו שאינן מביאין: הנוטע לתוך שלו והבריק לתוך של יחיד" (פרק א', משנה א').
- הסבר את המקרה שבציטוט, וכתוב מדוע במקרה זה אין מביאים ביכורים. (4 נקודות)
- ב. (1) "הגֵּר מביא ואינו קורא" (שם, משנה ד').
- הסבר מדוע הגר אינו קורא מקרא ביכורים.
- (2) רע"ב כתב בשם הרמב"ם: "אין הלכה כמשנה זו, אלא הגר מביא וקורא".
- הסבר את הטעם של הרמב"ם לדבריו אלה.
- (6 נקודות)
- ג. הסבר מדוע מביאים ביכורים דווקא "מפירות שבהרים" ו"מתמורות שבעמקים". (4 נקודות)

18. מסכת שבת

- א. "המוציא... ברגלו, בפיו, ובמרפקו... פטור..." (פרק י', משנה ג').
- על פי המשך המשנה, מהו הטעם לפטור? (3 נקודות)
- ב. "האישה החוגרת בסינר, בין מלפניה ובין מלאחריה – חייבת, שכן ראוי להיות חוזר" (שם, משנה ד').
- בציטוט שלפניך יש מקרה, דין וטעם. הסבר את המקרה ואת הטעם. (6 נקודות)
- ג. "המוציא... את החי במיטה – פטור אף על המיטה..." (שם, משנה ה').
- הסבר את הטעם לפטור על הוצאת אדם חי ואת הטעם לפטור על הוצאת המיטה. (5 נקודות)

19. מסכת סנהדרין

- א. (1) שואלים את העדים שני סוגים של שאלות: שאלות של "דרישה וחקירה" ושאלות של "בדיקה".
- הדגם כל אחד מסוגי השאלות, והסבר את ההבדל העקרוני בין שני הסוגים האלה.
- (2) רע"ב כתב: "אמרו חכמים שאין מאריכין בדרישה וחקירה בדיני ממונות". הסבר מדוע.
- (9 נקודות)
- ב. "דיני נפשות מתחילין מן הצד" (פרק ד', משנה ב').
- הסבר בלשונך דין זה, והסבר את הטעם לדין זה. (5 נקודות)

אגדה

20. צדקה וחסד

א. (1) טורנוסרופוס שאל את רבי עקיבא:

"אם א-לוהיכם אוהב עניים הוא, מפני מה אינו מפרנסם?" (בבא בתרא, י, ע"א).

הסבר את תשובתו של רבי עקיבא על שאלה זו.

(2)

טורנוסרופוס אמר לרבי עקיבא "אמשול לך משל, למה הדבר דומה?..." ורבי עקיבא ענה לו במשל משלו:

"אמר לו רבי עקיבא: אמשול לך משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שכעס על בנו וחבשו בבית

האסורין, וציווה עליו שלא להאכילו ושלא להשקותו, והלך אדם אחד והאכילו והשקהו, כששמע המלך

לא דורון משגר לו? ואנן קרויין בנים, דכתיב: 'בנים אתם לה' א-להיכם' (דברים, י"ד, א')."

הסבר את הנמשל למשל של רבי עקיבא. בתשובתך כתוב מיהו "הבן", ומה הם "בית האסורים", "האכלה

והשקיה" ו"דורון".

(8 נקודות)

ב. לעיתים אנשים מתלבטים אם לתת צדקה לעני שלפניהם מפני שהם חוששים שהוא מתחזה לעני.

רבי אליעזר פאפו ("פלא יועץ") כתב: "ועל כל פנים לא יפחות מליתן לכל שואל ולכל מין כמידת קונו...".

דברי הרב אליעזר פאפו יכולים לסייע למתלבטים בשאלה זו. הסבר את דבריו בעניין זה. (6 נקודות)

21. רב ותלמיד

א. "יוסי בן יועזר איש צרדה אומר: יהי ביתך בית ועד לחכמים, והווי מתאבק בעפר רגליהם..." (אבות, פרק א', משנה ד').

על פי הרב חיים מוולוז'ין ("רוח חיים"), הביטוי שבדברי יוסי בן יועזר "והווי מתאבק בעפר רגליהם" הוא הדרכה

ליציאה ל"מלחמת מצווה".

I. (1) מי הם שני הצדדים במלחמה זו, ומהי המטרה של מלחמה זו?

II. על פי הרב חיים מוולוז'ין, כיצד "נלחמים" בחכמים שחיו בדורות קודמים?

I. (2) איזו תוצאה לא רצויה עלולה להיגרם ממלחמה זו?

II. מהי הדרך להימנע מתוצאה זו? בסס את תשובתך על דברי יוסי בן יועזר "והווי מתאבק

בעפר רגליהם".

(10 נקודות)

ב. הרב יוסף דב סולוביצ'יק כתב: "היהדות פיתחה השקפה מקורית מופלאה, לאמור: ברכת 'פרו ורבו' לא נתייחדה

לעולם הטבע בלבד, אלא אף בעולם הרוחני מטאפיזי מהדהדת ברכתו זו..." (ימי זיכרון, עמ' 31).

על פי הרב יוסף דב סולוביצ'יק, הסבר כיצד ברכת "פרו ורבו" באה לידי ביטוי בקשר שבין הרב לתלמידו.

(4 נקודות)

22. רבי זירא

א. הגמרא מספרת על יחסו של רבי זירא כלפי הבריונים שגרו בשכונתו.

- (1) מה היה יחסו של רבי זירא כלפי הבריונים, ומה הם עשו לאחר מותו של רבי זירא?
 - (2) "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיים" (סנהדרין, קז, ע"א).
- הרב חנוך זונדל ("ענף יוסף") הסתמך על דברי הגמרא האלה כדי להסביר את היחס של רבי זירא כלפי הבריונים. כתוב את ההסבר של הרב חנוך זונדל.
- (6 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב אליעזר וולדינברג ("ציץ אליעזר") שלפניך, וענה על השאלות שאחריהם.

ויש להבין מדוע דווקא רבי זירא הקפיד על ככה שלא לעלות לארץ־ישראל עד שיראו לו בחלום שערי שזהו סימן שסרו עוונותיו, מה שלא מצינו לשאר תנאים ואמוראים שינהגו בכזאת. ואמרתי לפרש על פי הגמרא בכתובות הנ"ל דאיתא דרבי זירא הוה משתמיט מיניה דרב יהודה רביה כשרצה לעלות לארץ־ישראל, מפני שרבו סבור היה שאסור לעלות מבבל לארץ־ישראל, והוא נחלק על רבו בזה וסבר שעוד מצווה איכא בעלייה לארץ־ישראל. ואם כן יש לומר שמפני זה שרבו לא סבר כמוהו אלא שעוד ישנה עבירה בדבר הזה לעלות מבבל לארץ־ישראל, לכן הגם שהחליט בדעתו דלא כן, אבל עדיין מהנדז (מתלבט) היה בדבר הזה דאולי הצדק עם רבו, על כן לא גמר בנפשיה לעלות מבבל לארץ עד שהראו לו מן השמיים שעורים שזהו סימן שסרו עוונותיו, ומזה שפט בנפשו שהצדק איתו שאין כל עוון בהעלייה לארץ־ישראל אלא עוד שכר מצווה בידו, ואז עשה עובדא בנפשיה ועלה לארץ־ישראל. והיה מעשה רב זה לימוד לדורות שממנו יראו וככה יעשו.

(הרב אליעזר וולדינברג, שו"ת ציץ אליעזר, חלק י"א – הדרן על מסכת כתובות)

הרב אליעזר וולדינברג עוסק בשני סיפורים מן הגמרא הנוגעים לעלייתו של רבי זירא לארץ־ישראל.

- (1) כתוב בלשונך בקצרה את שני הסיפורים.
- (2) I. על פי שני הסיפורים, הסבר את ההתלבטות של רבי זירא בנוגע לעלייה לארץ־ישראל.
- II. הסבר כיצד החלום עזר לרבי זירא להכריע בהתלבטות זו.

(8 נקודות)

מספרות השו"ת**23. מנהגי עדות ונוסח התפילה**

א. הרב משה פיינשטיין ("אגרות משה") דן במקרה שבו נוסח התפילה של אדם מסוים שונה מנוסח התפילה בבית הכנסת שבו הוא מתפלל.

(1) על פי הרב משה פיינשטיין, כיצד אדם זה צריך לנהוג בנוגע לתפילת הלחש?

(2) על פי הרב משה פיינשטיין, כאשר אדם זה הוא שליח ציבור, כיצד עליו לנהוג בנוגע לתפילת הלחש, ומדוע? (4 נקודות)

ב. ביישוב חדש שמתגוררים בו בני עדות שונות, נחלקו התושבים אם עליהם להתפלל במניין אחד או להקים מניינים נפרדים לפי נוסחי התפילה. כתוב נימוק הלכתי אחד לכל אחת מן הדעות. (5 נקודות)

ג. עיין בדברי הגמרא שלפניך, וענה על השאלה שאחריהם.

"וכשקידשו בית דין את השנה באושא, ירד רבי יוחנן בן ברוקא לפני רבן שמעון בן גמליאל ועשה כרבי יוחנן בן נורי. אמר לו רבן שמעון: לא היו נוהגין כן ביבנה. ליום השני ירד רבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי ועשה כרבי עקיבא. אמר רבן שמעון בן גמליאל: כך היו נוהגין ביבנה" (ראש השנה, לב, ע"א).

כתוב מה למד הרב נחום רבינוביץ מדברי הגמרא האלה בנוגע לקביעת נוסח התפילה בקהילה, והסבר כיצד הוא למד זאת מדברי הגמרא האלה. (5 נקודות)

24. גיור וקבלת גרים

א. (1) מה הן שלוש הפעולות שצריך לעשות כדי להתגייר?

(2) "כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו" (רמב"ם, הלכות איסורי ביאה, פרק י"ג, הלכה י"ד).

על פי הרמב"ם, באילו מצבים לא יקבלו את המתגייר? כתוב שני מצבים. (5 נקודות)

ב. הרב חיים דוד הלוי דן במעמדם של אנשים הבאים להתגייר בעקבות נישואי תערובת.

על פי הרב חיים דוד הלוי, האם מגיירים אדם שרוצה להתגייר בשל נישואיו ליהודייה? בתשובתך הבחן בין שני מקרים, ונמק את הדין בכל אחד מהם. (5 נקודות)

ג. יש מחלוקת בין הפוסקים אם אפשר לבטל גיור למפרע במקרה שהגר אינו שומר תורה ומצוות. כתוב נימוק הלכתי אחד לכל אחת מן הדעות. (4 נקודות)

25. מעסיקים ועובדים

א. מעסיק שאינו משלם לעובד שלו את משכורתו בזמן, פוגע בו שתי פגיעות. מה הן שתי הפגיעות? (2 נקודות)

ב. (1) על פי התורה, מהו הזמן ביום שבו מתחילים לעבוד, ומהו הזמן ביום שבו מסיימים לעבוד?

(2) על פי מה נקבעות בימינו שעות העבודה היומיות? ציין שתי אפשרויות. (6 נקודות)

ג. (1) בענף תעשייה מסוים נוספו עובדים חדשים רבים, ובעקבות כך ירד שכרם של העובדים הוותיקים.

בעל מפעל פנה לעובד ותיק והודיע לו שהוא מפחית את משכורתו מכיוון שיש לו אפשרות לשכור עובד חדש ששכרו נמוך יותר.

כתוב באיזה מקרה בעל המפעל רשאי להפחית את המשכורת של העובד הוותיק ובאיזה מקרה הוא אינו רשאי.

(2) פועל שאינו מבוטח נפגע בתאונת עבודה. כתוב שיקול אחד לחייב את המעסיק לשלם לפועל בעבור הנזק

שנגרם לו.

תפילה כמפגש**26. מצוות התפילה, זמני התפילה, הכנות לפני התפילה**

- א. לפי הרמב"ם, התפילה היא חובה מן התורה, ואילו לפי הרמב"ן, התפילה אינה חובה מן התורה אלא מדברי חכמים. על פי מחלוקת זו, הסבר את תפיסת העולם של כל אחד מהם בנוגע לתפילה. (5 נקודות)
- ב. מדוע תיקנו חכמים שיש להתפלל בבוקר, בצוהריים ובערב? פֶּרֶט בנוגע לכל אחד מן הזמנים. (5 נקודות)
- ג. "הִכּוֹן לַקְרֹאת א-לֵהיךָ יִשְׂרָאֵל" (עמוס, ד', י"ב).
- כתוב שני סוגים של הכנות שאדם צריך לעשות לפני התפילה, וציין דוגמה אחת לכל סוג. (4 נקודות)

27. פתיחת התפילה

- א. בשולחן ערוך נפסק: "נשים מברכות ברכת התורה" (אורח חיים, מז, יד).
- (1) מדוע היינו חושבים שנשים אינן חייבות בברכה זו?
- (2) הסבר שתי סיבות שבגללן נשים חייבות לברך את ברכת התורה. (6 נקודות)
- ב. (1) כיום אנחנו מברכים את ברכות השחר ברצף.
- על פי דברי חז"ל, כתוב באיזה אופן בירכו את ברכות השחר בעבר, והדגם את האופן הזה בנוגע לשתי ברכות.
- (2) מהו הטעם לנוהג בעבר, ומהו הטעם לנוהג כיום?
- (8 נקודות)

28. קריאת שמע וברכות קריאת שמע

- א. "הקורא את שמע צריך שיכוון את ליבו" (ברכות, יג, ע"א).
- (1) מדוע הכוונה בקריאת שמע חשובה יותר מבשאר מצוות?
- (2) באיזה חלק של קריאת שמע אם לא כיוון את ליבו, לא יצא ידי חובת קריאת שמע אף בדיעבד? (5 נקודות)
- ב. במשנה במסכת ברכות (פרק ב', משנה ב') רבי יהושע בן קרחה עוסק בסדר אמירת הפרשיות של קריאת שמע.
- (1) על פי רבי יהושע בן קרחה, מדוע קדמה פרשת "שמע" לפרשת "והיה אם שמוע"?
- (2) על פי רבי יהושע בן קרחה, מדוע קדמה פרשת "והיה אם שמוע" לפרשת "ויאמר"? (5 נקודות)
- ג. בברכת "יוצר אור" בשחרית ובברכת "המעריב ערבים" בערבית מזכירים גם את האור וגם את החושך.
- מדוע לא מזכירים בשחרית רק את האור, ובערבית רק את החושך? (4 נקודות)

בהצלחה!